

10.Sınıf Çalışma Notları

Türk Edebiyatının Tarihi Dönemleri

- A- İslamiyet'ten Önceki Türk Edebiyatı
- B- İslamiyet Etkisindeki Türk Edebiyatı
- C- Batı Etkisindeki Türk Edebiyatı

A- İslamiyet'ten Önceki Türk Edebiyatı

1.SÖZLÜ EDEBİYAT

- Dış etkilerden uzaktır.
- Yabancı dillerden çok az sözcük almıştır.
- Hece ölçüsü kullanılmıştır.
- Kafiye, yarım kafiye.
- Nazım birimi dördüktür.
- Bu dönem ürünleri anonimdir.
- Daha çok doğa, aşk ve ölüm konuları işlenmiştir.
- Bu dönem şairlerine "Ozan, Baksı, Kam, Şaman" adları verilir.
- Dönemin edebi türleri "sav, sagu, koşuk ve destan" dır.
- **Sav:** Atasözleri, özlü sözlerdir.
- **Sagu:** Ölünün arkasından söylenen şiirlerdir. Halk edebiyatında "ağıt", Divan edebiyatında "mersiye" adı verilir.
- **Koşuk:** Sevgi, aşk, doğa konularında söylenen coşkulu şiirlerdir. Halk edebiyatında "koşma" adını alır.
- **Destan:** Olağanüstü olayları ve kahramanları anlatan uzun manzum yazılardır.

2. YAZILI EDEBİYAT: (8.yy- 11.yy)

İslamiyet öncesi Türk edebiyatında Orhun Abideleri ve Uygur Metinleri olmak üzere iki farklı yazılı metin örneği vardır.

a. ORHUN ABİDELERİ (Göktürk Yazıtları)

⇒ Çinlilere karşı bağımsızlık savaşı veren, Türk bütünlüğünü yeniden kurmak için içte ve dışta savaşan II. Kök Türklerin mücadelesi anlatılır.

- Yazıtlar 38 Harfli Kök Türk alfabesiyle yazılmıştır.
- Türk edebiyatının ilk yazılı örnekleridir.
- Türk edebiyatının ilk nutuk örneğidir.
- Halka birlik mesajı verilmiş, halk Çinlilere karşı uyarılmıştır.
- Amacı gelecek nesillere ve halka nasihat vermektir.

b. UYGUR DÖNEMİ METİNLERİ

⇒ Kök Türk Devletinin yıkılmasından sonra kurulan Uygur Devletinden kalma metinlerdir. Bu metinler Turfan yöresinde yapılan kazılarda ortaya çıkmıştır. Mani dinine ait ilahiler ve destanlar anlatılmıştır. 14 Harfli Uygur alfabesiyle yazılmıştır.

B- İslamiyet Etkisindeki Türk Edebiyatı

Türkler 8. yüzyıldan itibaren Müslümanlığın etkisinde kalmış ancak İslamiyet'in Türkler arasında yayılması 10. yüzyılda gerçekleşmiştir. İslam uygarlığı etkisinde dört büyük eser kaleme alınmıştır. Bu dönem "Geçiş Dönemi" olarak da bilinmektedir.

Geçiş Döneminin Özellikleri

- İslam ve Fars kültürü etkisindeki ilk edebi ürünlerin verildiği dönemdir.
- Hakaniye ve Çağtay Türkçeleri kullanılmıştır.
- Bu dönemde Türk edebiyatı ilk kez Halk edebiyatı ve seçkinler edebiyatı olarak ikiye ayrılmıştır.

Geçiş Döneminin Başlıca Eserleri

- Kutadgu Bilig → Yusuf Has Hacip → Mutluluğa ulaşma yolu
- Divan-ı Lügatî't Türk → Kaşgarlı Mahmut → Araplara Türkçeyi öğretmek
- Atabetü'l Hakayık → Ayetler, hadisler
- Divan-ı Hikmet → Türkçenin Farsça kadar zengin bir dil olduğu göstermek
⇒ İslamiyet etkisiyle oluşan Türk edebiyatı "Halk Edebiyatı" ve "Divan Edebiyatı" olmak üzere iki başlık altında incelenir.

a. TÜRK HALK EDEBİYATI (TÜRK HALK ŞİİRİ)

⇒ İslamiyet öncesi sözlü Türk edebiyatının devamı niteliğindedir. Anadolu'da 13. yüzyılda başlamış günümüze kadar sürmüştür. Halk edebiyatı sözlü edebiyatın uzantısıdır.

Özellikleri

- Dil; açık, yalın ve akıcıdır.
- Nesirden çok şiir vardır.
- Hece ölçüsü yaygın olarak kullanılmıştır.
- Şiirler hazırlıksız olarak saz (bağlama) eşliğinde söylenir.
- Dörtlük ve yarım kafiye kullanılmıştır.
- Halkın her türlü duygusuna şiirlerde yer verilmiştir.
- Son dörtlükte ozanın ismi geçer buna "mahlas" denir.
- Koşma, destan, semai, varsağı, mani, türkü gibi çeşitli nazım şekilleri vardır.
- Kendi arasında Aşık Tarzı, Anonim, Dini-Tasavvufi Halk Edebiyatı olmak üzere üçe ayrılır.

b. DİVAN EDEBİYATI (DİVAN ŞİİRİ)

⇒ Divan edebiyatı daha çok şiire dayanır, düz yazı (nesir) ikinci plandadır. 13. yüzyılda başlamış 19. yüzyıl sonuna kadar sürmüştür. Şairler şiirleri "DİVAN" adını verdikleri kitapta topladıkları için bu edebiyata "divan edebiyatı" denilmiştir.

Özellikleri

- Arapça ve Farsça kelime ve tamlamalarla yüklü, ağır, sanatlı bir dil kullanılmıştır.
- Ölçü olarak aruz ölçüsü, nazım birimi olarak da genellikle beyit kullanılmıştır.
- Tam ve zengin uyak ağırlıktadır.
- Aşk, kadına övgü, din, ahlak, tasavvuf konuları işlenmiştir.
- Bu dönem verilen eserlerde Arap alfabesi etkili olmuştur.

C- Batı Etkisindeki Türk Edebiyatı

Tanzimat edebiyatı başlamadan önceki gelişmeler:

1. Osmanlı aydınları , Batı kültürünü ve edebiyatını tanımaya başladılar.
2. Yurt dışına çeşitli alanlarda öğrenim görmesi için öğrenciler gönderildi.
3. Fransızca eğitim önemli bir noktaya geldi.
4. Batı edebiyatından ilk çeviriler yapılmaya başlandı.

1. Tanzimat Edebiyatı

- Tanzimat edebiyatı 1860 yılında Agah Efendi'nin ilk özel gazete olan Tercüman-ı Ahval'i çıkarmasıyla başlamıştır.

- Batılı tarzda ilk eserler bu dönemde ortaya çıkmıştır.
- Konu bütünlüğüne önem verilmiştir.
- Tanzimat I. dönem sanatçıları “sanat, toplum içindir”, II. dönem sanatçıları “sanat, sanat içindir” görüşünü savunmuşlardır.
- Yazı dilini halk diline yaklaştırmak için çaba göstermişlerdir.

2. Servet-i Fünun Edebiyatı

- Sanatçıların hepsinin eserlerinde Fransız edebiyatının ve Batılı akımların etkisi görülür.
- “Sanat için sanat” anlayışı (Tevfik Fikret’in son dönemleri hariç) hakimdir.
- Şiirde ilk defa konu bütünlüğü sağlanmıştır.
- Anlamdan daha çok anlatıma ve süslü, sanatlı bir üslup anlayışına önem vermişlerdir.
- Ağır bir dil ile süslü ve sanatlı bir anlatım benimsenmiştir.
- Divan edebiyatını – aruz ölçüsü dışında – tümüyle reddetmişlerdir.
- Aruzun değişik kalıplarını bir şiirde kullanma, konuya ve üsluba uygun kalıp seçme hâkimdir.
- Sone, terza-rima gibi Batı şiiri nazım biçimleri kullanılmıştır.

3. Fecr-i Ati Edebiyatı

- Edebiyatımızda ilk edebi bildiri yayımlayan topluluktur.
- Edebiyatımızda ilk edebî topluluktur.
- Servet-i Fünûn edebiyatına tepki olarak doğmuştur.
- Servet-i Fünûn’a bir tepki olarak ortaya çıkmasına rağmen, şiir sahasında bu edebiyatın özelliklerini sürdürürler.
- “Sanat şahsi ve muhteremdir.” görüşüne bağlıdırlar.
- Fransız edebiyatını örnek almışlardır.
- Şiirlerinde ağır, süslü bir üslup kullanmışlardır.
- Aşk ve tabiat şiirlerinde işledikleri başlıca konulardır.

4. Milli Edebiyat

⇒ “Milli edebiyat” adı ilk kez Genç Kalemler Dergisinde kullanılmıştır. Bu dönemde milliyetçilik düşüncesinden kaynaklanan “halka doğru” ilkesi ön plandadır. Bu yönelime Türkçülük adı verilmiştir.

- Dilde yalınlık sağlanmaya çalışılmış.
- Yazı ve konuşma dilini birleştirmeyi hedeflemişlerdir.
- Şiirde aruzu bırakıp hece ölçüsünü kullanmışlardır.
- “Sanat, toplum içindir” anlayışını savunmuşlardır.
- Batı taklitçiliğinden kaçınarak milli konulara yönelmişlerdir.

5. Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı

- Cumhuriyetin ilk yıllarında ölen bazı sanatçılar dışında Milli edebiyatçılar, Beş Hececiler ve Bağımsızlar olarak ele alınan yazar ve şairler, Cumhuriyet döneminde de eser vermeye devam etmişlerdir.
- 1923-1940 arasındaki dönemde Kurtuluş Savaşı’nın yarattığı izler doğrultusunda Anadolu’ya yönelme olmuştur.

- 1930-1940'lı yıllarda yeni akımlar ve topluluklar oluşmuştur. (Yedi Meşaleciler, Garipçiler, Maviciler, II. Yeniler, Toplumsal Gerçekçiler gibi)
- Dilde sadeleşmeye gidilmiştir.
- Aruz ölçüsü bırakılmıştır. Serbest ölçü ve hece ölçüsü kullanılmıştır.
- Anadolu'nun güzellikleri, insanı, sosyal hayatı eserlere yansımış Türk tarihi ve Atatürk'le ilgili konular ağırlık kazanmıştır.
- Dünya edebiyatı yakından takip edilmeye başlanmış ve bunun sonucunda toplumsal gerçekçilik, varoluşçuluk, dışavurumculuk, gerçeküstüçülük, gelecekçilik gibi akımların etkisi edebiyatımıza yansımıştır.
- Roman ve hikâyede gerçekçilik akımı ön plana çıkar.
- Bu dönem roman ve hikâyelerinde toplumsal sorunlar, gözleme dayanan bir gerçeklikle anlatılmıştır.
- Tiyatro, yeni Cumhuriyet'in ilkelerini halka aktarmada bir araç olarak hızla yaygınlaşmaya başlamıştır.

Türk Edebiyatının Dönemlere Ayrılmasındaki Ölçütler

Edebiyat toplumu oluşturan bireylerin, kısacası toplumun ürünüdür. Toplum yaşamında ortaya çıkan coğrafi değişiklikler, siyasal ve toplumsal gelişmeler başta dil olmak üzere o milleti millet yapan faktörleri ve onun ürünü olan edebiyatı derinden etkiler. Savaşlar, göçler, din ve medeniyet değişiklikleri edebiyata farklı şekillerde yansır. Bu da edebiyatın içerisinde değişikliklere neden olmaktadır. Toplum yaşamında ortaya çıkacak değişiklikler, başta dil olmak üzere o milleti millet yapan faktörleri ve onun ürünü olan edebiyatı derinden etkiler. Tarih boyunca varlığını sürdürmüş olan Türk milletinin edebiyatı da bu değişimlere paralel olarak türlü aşamalardan geçmiştir. Türk edebiyatını bu değişimler sonucunda ortak paydalarına bakıp dönemlere ayırarak incelemek daha iyi anlamamıza katkı sağlar.

Türk edebiyatının dönemlere ayrılmasındaki ölçütleri şu başlıklar altında inceleyebiliriz:

- Dil anlayışı
- Dil coğrafyası
- Kültürel farklılaşma
- Dinî hayat
- Sanat anlayışı

Edebiyat Din İlişkisi

İslamiyet'in kabul edilmesinden önce de Türklerin birkaç defa din değiştirdiğini biliyoruz, önce büyü ve sihre dayalı Şamanizm inancına mensup olan bazı Türk boyları daha sonra Mani ve Budha (Buda) dinlerine girmişlerdir. Şüphesiz bu değişiklik edebi eserler üzerinde de tesirini gösterir. Nitekim Göktürk Kitabelerinde ve eski Türk destanlarında bir Gök Tanrı'dan bahsedilirken Mani ve Budha dinleriyle ilgili metinlerde daha farklı bir inanç sisteminin övgüsü yapılmaktadır.

Edebiyatımızda asıl köklü değişiklik 10. yüzyıldan itibaren İslamiyet'in kabul edilmesiyle kendini göstermiştir. Başta Karahanlı Devleti olmak üzere Gazneliler, Harzemşahlar ve Selçuklular bünyesinde yeni ve güçlü bir edebiyatın başladığı görülür. Bu değişiklik sadece edebiyatla sınırlı kalmamış; resim, minyatür, ağaç işlemeciliği ve mimaride de kendini göstermiştir. Hatta hat sanatı gibi yeni bir sanatın da başlangıcı olmuştur.

XI. ve XII. yüzyıllarda Müslüman Araplar ve İranlılarla iyi ilişkiler kuran Müslüman Türkler, artık İslam medeniyeti dairesinde yer alacaklardır. Edebi, kültürel ve siyasi alanlarda karşılıklı etkileşime ve İslam'ı inanca bağlı olarak yeni dünya görüşünün ifadesi olan bir edebiyat başlamıştır. Bu edebiyat gelişerek Tanzimat dönemine kadar devam etmiştir. Bu, şekil, muhteva ve gaye değişikliğini dikkate alarak, edebiyatımızın X. yüzyılda öncesini ve sonrasını kendi ölçüleri içinde inceliyoruz.

Edebiyat Tarih İlişkisi

Medeniyet tarihinin en önemli kısmıdır. Bir milletin uzun asırlar esnasında geçirdiği fikri ve hissi gelişmeyi belirten bütün kalem ürünlerini inceleme ile onun manevi hayatını, gerçekte olduğu gibi tasvire çalışır.

Bir milletin edebiyatı, milli ruhu ve milli hayatı göstermek için en samimi bir ayna sayılabilir. "Bir millet, hayatı nasıl görüyor? Nasıl düşünüyor? Nasıl hissediyor?" Biz, bunu en doğru ve en canlı olarak o milletin fikir ve kalem ürünlerinde bulabiliriz.

Edebiyat, toplumun bir kurumu olmasından dolayı, kendisini meydana getiren toplumun diğer kurumlarıyla bağlı ve onlarla bağlantılıdır. Hakikaten, bir milletin coğrafi çevresiyle, sonra iktisadi, dinî, hukuki, ahlâkî, bedii, siyasi hayatıyla edebiyatı arasındaki bağlantılar çok açıktır.

Geçmiş zamanlara ait bir edebî eseri layıkıyla ve tarihi manâsıyla anlamak için, önce o devrin genel hayatını, yaşayış ve düşünüş tarzlarını, o devir insanların hayat ve evren hakkında neler bildiklerini öğrenmemiz gerekir. Demek oluyor ki edebiyat tarihi, bir milletin coğrafi çevresini, din, hukuk, ahlak, iktisat, güzel sanatlar gibi kurumlarını ve siyasi hayatını genel yapısıyla gösteren medeniyet tarihinin ya da genel ve yaygın anlamıyla "tarih"in çerçevesi içinde incelenmelidir.

Dede Korkut Hikayeleri ve Özellikleri

Destan döneminden halk hikayeciliğine geçiş döneminin en önemli ürünü Dede Korkut Hikâyeleridir. Bu hikâyeler, Orta Asya'da şekillenmeye başlamış; Türklerin Müslüman olmalarından ve Anadolu'ya gelmelerinden sonra din ve çevre motiflerine göre bazı değişikliklere uğramıştır. Dede Korkut'un hikâyeleri, parça parça ve değişik versiyonlarda Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yaşamaktadır. Bugün Türkiye'de en yaygın olarak bilinen hikâyeler, 15-16. yüzyıllarda meçhul biri tarafından yazıya geçirilmiştir.

Eserin asıl adı "Kitab-ı Dede Korkut Ala Lisan-ı Taife-i Oğuzan" (Oğuzların Diliyle Dede Korkut Kitabı)'dır. Kitap, on iki destansı hikâye ve bir önsözden oluşmuştur. Hikâyeler Kuzeydoğu Anadolu dolaylarındaki Müslüman Oğuzların hayatını anlatır. Fakat destanlar islamiyet öncesi dönemden de izler taşımaktadır.

Destan özellikli ve pek çok halk kahramanının mücadeleleri anlatılan Dede Korkut hikâyelerinde; güzel ve hikmetli sözler, Türklerin tarihine ait rivayetler, han ve beyler hakkında methiyeler, Türk töresine ait pek çok konu işlenmiştir. Bugün elimizdeki iki nüshanın, Akkoyunlu Devleti'nin çökmeye başladığı dönemlerde yazıya geçirildiği tahmin edilmektedir. Nüshalardan biri tamdır ve Almanya Dresten Kitaplığında bulunmaktadır. Altı hikâyenin bulunduğu eksik bir nüsha ise Vatikan'dadır.

Dede Korkut Hikâyelerinin Özellikleri:

- Eser, bir önsöz ile 12 hikâyeden oluşur.
- Olağanüstü olaylarla gerçeğe uygun olaylar eserde iç içedir.
- Türklerin eski yaşam tarzları ile ilgili ayrıntılar yanında İslam dini ile ilgili özellikler de vardır.

Divan edebiyatında sıklıkla kullanılan mesnevi, Türk edebiyatında çok sevilen bir türdür. Türk edebiyatında mesnevinin bu kadar çok sevilmesinin ve tutulmasının nedenleri ise; her beytin kendi arasında kafiyeli olması, konu ve beyit sınırlamasının olmaması, aruzun kısa kalıplarıyla yazılmış olmasıdır. Divan şiirinde en çok kullanılan türlerden olan *mesnevi özellikleri* aşağıdaki gibidir.

Mesnevinin özellikleri

1. İkili, ikişer anlamlarına gelir.
2. İran edebiyatında ortaya çıkmıştır.
3. Beyit sayısı bakımından herhangi bir sınırlama yoktur.
4. Mesnevilerde konu sınırlaması yoktur.
5. Mesnevilerde her beyit kendi arasında kafiyelidir. Kafiye şeması; aa, bb, cc, dd,ee, ff... şeklindedir.
6. Aruzun kısa kalıplarıyla yazılır.
7. Mesnevilerde öğüt verici hikayeler anlatılır.
8. Diğer divan şiir türlerinin aksine beyitler arasında konu bütünlüğü vardır. (Mesneviler bir olay anlattıklarından beyitler arasında anlam bütünlüğü olmak zorundadır.)
9. Mesneviler konularına göre sınıflandırılır: Destansı mesneviler ve kahramanlık mesnevileri, aşk konulu mesneviler, din konulu mesneviler ahlaki konulu mesneviler, eleştiri mesneviler
10. Bir şairin yazdığı beş mesneviye Hamse denir. Beş mesnevi yazan şair hamse sahibi olarak adlandırılır. Şeyhi ve Fuzuli hamse sahibidir.
11. Savaş konuları işleyen mesnevilere Gazavatname, bir şehrin güzelliklerini anlatan mesnevilere ise Şehrengiz denilmektedir.

Türk Edebiyatında Mesnevi Örnekleri

- *Ahmedi – İskendername*
- *Aşık Paşa – Garipname*
- *Süleyman Çelebi – Mevlid*
- *Şeyhi – Harname, Hüsrev ü Şirin*
- *Nabi – Hayrabat*
- *Fuzuli – Leyla ile Mecnun, Beng ü Bade*
- *Şeyh Galip – Hüsn ü Aşk*

Tanzimat Dönemi Hikayesinin Özellikleri

- 1) Bu dönem hikayesinde göze çarpan en büyük yenilik konuların günlük yaşamdan, tarihten, sosyal ve ahlaki sorunlarından alınmış olmasıdır. Bunun yanı sıra yanlış Batılılaşma, zoraki evlilik, kadın-erkek eşitsizliği gibi konular da bu dönem hikayecilerinin üzerinde durduğu konular olmuştur.
- 2) Bu dönemde ortaya konulmuş ilk hikaye örneklerimizde geleneksel öykü anlatımımız meddahlığın etkileri görülmektedir.
- 3) Bu dönem hikayecilerinin büyük çoğunluğu hikayeyi halka ulaşmada bir araç olarak görmesine rağmen eski edebiyat geleneğinin etkisiyle dili ağır ve süslü bir şekilde kullanmışlardır.
- 4) Romantizm akımının tesiri eserlere yansımıştır.

- 5) Hikayeler gazetelerde bölümler halinde yayımlanarak okuyucuya ulaştırılmıştır.
- 6) Bu dönemde hikayecilik teknik olarak kusurludur.
- 7) Sanatçıların halka mesaj verme isteği sonucunda hikayelerin içinde yazarın konuşmalarına ve düşüncelerine sık sık yer verilmiştir.
- 8) İlk hikaye örneğimiz Ahmet Mithat Efendi'nin "Letaif-i Rivayat" adlı kitabıdır.
- 9) Batılı tarzdaki ilk hikayemiz ise Samipaşazade Sezai'nin "Küçük Şeyler" adlı kitabıdır.

Yazım Kuralları ve Noktalama İşaretleri

Dil, matematik gibi kurallardan oluşan bir yapıdır. Yazım kurallarına ve noktalama işaretlerinin doğru kullanımına uymak, kendimizi daha doğru ifade etmemize yarar. Türkçe, cümle yapısı bakımından zengin ve esnek bir dildir.

Dikkat edilmesi gereken temel yazım kuralları

Ayrı yazılan sözcükler

"Her", "şey" ve "pek" sözcükleriyle birlikte kullanılan sözcükler ayrı yazılır.

.Her şey, her gün, bir şey, pek çok

İstisna: herhangi, herhangi bir

Bitişik yazılan sözcükler

"Bir" sözcüğüyle birlikte kullanılan sözcükler bitişik yazılır.

.Birçok, birtakım, birkaç

İstisna: bir gün

-de, -da ve -ki eklerinin yazımı

-de, -da ve -ki eklerini cümleden çıkardığınızda cümlenin anlamı büyük ölçüde bozulmuyorsa, bu ekler ayrı yazılır. Eğer ekleri çıkardığınızda önemli bir anlam eksikliği oluyorsa, bu ekler sözcüğe bitişik yazılır.

– "Biz tatile gidince, kedi evde kaldı." cümlesinde "ev" sözcüğüne gelen -de eki "Nerede?" sorusuna yanıt veriyor ve ekin sözcükten atılması anlam eksikliğine yol açıyor. Bu nedenle bu örnekte bitişik yazılmalıdır.

– “Bizim ev de sizin ev gibi küçük.” cümlesindeki -de eki cümleden çıkarıldığında anlam kaybı olmadığı için ayrı yazılmalıdır.

– “Belirtmemde fayda var ki durumu iyice kötüye gidiyor.” cümlesinden -ki ekinin atılması anlamı değiştirmedığı için bitişik yazılmıştır.

İstisna: “İyi ki varsın.” cümlesi sık kullanılan ve çok hata yapılan bir kalıptır. Burada -ki eki atıldığı anda anlamda bir boşluk olmasına rağmen ekin ayrı yazılması gerekir.

– “Onun çantası benimki gibi değil.” cümlesinde kullanılan -ki eki “benim çantam” anlamına gelmektedir ve ayrı yazılması ya da cümleden atılması anlamı büyük ölçüde etkileyeceği için bitişik yazılmalıdır.

Nokta (.) kullanımı

1.Saat ve dakika bildiren rakamları birbirinden ayırmak için kullanılır.
Sınav 8.30’da başlayacak.

2. Tarihleri belirtmek için kullanılan rakamlarda ay, gün ve yılı birbirinden ayırmak için kullanılır.

29.03.1980 tarihinde doğdu.

3. Birbirinden virgülle ya da çizgiyle ayrılan rakamların sonuncusuna konur.

1, 3 ve 5. sıklarda hata var.

19-20. yüzyıllar arasında

V-VI. yüzyıllar arasında

Virgül (,) kullanımı

1.Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için kullanılır.
Geldim, gördüm, yendim.

Fakat bağlaçlarla birbirinden ayrılan cümleler arasında kullanılmadığına dikkat edilmesi gerekir.

Uyandım ve hemen yüzümü yıkadım.

Hem mesajlarına bakıyordu hem de gülümsüyordu.

2. Konuşma çizgisinden sonra gelen alıntılama cümlesinin sonunda kullanılır.

Neden böyle davranıyorsun, diye sordu.

3. Cümle içindeki ara açıklamaları ayırmak için kullanılır.

Gecenin bir vakti uyandı, ki normalde derin uyur, mutfakta bir şeyler atıştırdı.

Noktalı virgül (;) kullanımı

Ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için kullanılır.

Gezmek, seyahat etmek istiyordu; para, zaman ve vize işlerini halletmesi gerekiyordu.

İki nokta (:) kullanımı

Kendisinden sonra açıklama yapılacak ya da örnek verilecek cümlelerin sonunda kullanılır.

Toplu taşıma araçlarından bazılarını çok konforlu buluyorum: metro, tramvay...

Kendimi tanıtmak isterim: Ben Yahya Usta.

Soru işareti (?) kullanımı

Soru ifadesi taşıyan cümlelerin sonuna konur. Eğer soru ifadesi taşıyan birden fazla cümle birbirine virgülle bağlanmışsa, soru işareti en son cümleye gelir.

Bahar mı geldi, kuşlar neden bu kadar neşeli?

Üç nokta (...) kullanımı

Benzer örneklerin devamının olduğunu ifade etmek için kullanılır.

Datça, Bodrum, Çeşme... Ege Bölgesi'nde yaz tatili yapılacak yerlerdir.

Ünlem işareti (!) kullanımı

Seslenme ve hitap sözlerinden hemen sonra ya da cümlelerin sonuna getirilebilir.

Çocuklar! Yavaş adımlarla ilerleyebilirsiniz.

Çocuklar, yavaş adımlarla ilerleyebilirsiniz!